EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 10.10.2017.
COM(2017) 587 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM UN PADOMEI

par dalībvalstu rīcības plāniem un par progresu, īstenojot Direktīvu 2009/128/EK par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu

1. IEVADS

Eiropas Savienība (ES) gūst labumu no stingrākās sistēmas pasaulē, kas atļauj un kontrolē pesticīdu lietošanu[1]. Neraugoties uz to, sabiedrībā ir novērojama izteikta vēlme virzīties uz ilgtspējīgu pārtikas ražošanu un samazināt vai pat aizliegt pesticīdu lietošanu. Šajā kontekstā kā daļa no modernām ražošanas sistēmām ilgtspējīga lauksaimniecība ir viens no Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) attīstības mērķiem, un pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas veicināšana ir viens no svarīgākajiem pasākumiem, ko ES ir apņēmusies veikt, lai īstenotu ANO Ilgtspējīgas attīstības programmu 2030. gadam[2].

2006. gada tematiskās stratēģijas par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu[3] rezultātā tika izstrādāts jauns tiesiskais regulējums par pesticīdu apstiprināšanu un lietošanu[4]. Tas ietver stingru regulējumu aktīvo vielu apstiprināšanai, ko veic Eiropas Komisija, un dalībvalstu atļaujai lietot augu aizsardzības līdzekļus, kuriem nav konstatētas kaitīgas ietekmes uz cilvēka un dzīvnieku veselību un kuri nerada nepieņemamu ietekmi uz vidi, ja tiek lietoti saskaņā ar apstiprinātajiem lietošanas noteikumiem[5]. Stingrā sistēma attiecībā uz laišanu tirgū ir panākusi apmēram 50 % samazinājumu no apstiprināto aktīvo vielu skaita[6]. Pesticīdu tirdzniecības un lietošanas kontroles pasākumu mērķis ir nodrošināt to, ka tiek tirgoti apstiprinātie pesticīdi un ka to lietošana atbilst šiem nosacījumiem. Augus, kas ir apstrādāti ar apstiprinātajiem pesticīdiem saskaņā ar līdzekļa marķējumu, var tirgot un izmantot kā drošu pārtiku, ja pesticīdu atliekas nepārsniedz ES noteikto maksimālo atlieku līmeni (MAL)[7].

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2009/128/EK par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu[8] ("Direktīva"), kas tika pieņemta 2009. gada 21. oktobrī kā daļa no šīs stratēģijas, nosaka veicamās darbības, lai sasniegtu pesticīdu ilgtspējīgu izmantošanu ES, samazinot pesticīdu izmantošanas radīto risku un ietekmi uz cilvēka veselību un vidi un veicinot integrētās augu aizsardzības (IAA) un alternatīvu pieeju vai paņēmienu, piemēram, pesticīdu neķīmisko aizstājēju, izmantošanu.

Dalībvalstīm tika izvirzīta prasība pieņemt valsts rīcības plānus (VRP), lai pirmoreiz īstenotu direktīvu līdz 2012. gada novembrim. Plāniem jāietver kvantitatīvie mērķi, uzdevumi, pasākumi un grafiki, lai samazinātu pesticīdu izmantošanas risku un ietekmi. Regula par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū ietver arī vairākus noteikumus saistībā ar direktīvu, tostarp zema riska vielu ātrākas apstiprināšanas sekmēšanu un šo līdzekļu izmantošanu saskaņā ar IAA principiem.

---

[1] Šajā ziņojumā termins "pesticīdi" attiecas uz augu aizsardzības līdzekļiem, kas ietver herbicīdus, fungicīdus un insekticīdus, ko izmanto augu aizsardzībai.

[2] http://ec.europa.eu/europeaid/file/50450/download_en?token=KLkUmH5y

[3] COM/2006/0372 Komisijas paziņojums Padomei, Eiropas Parlamentam, Eiropas Ekonomikas un sociālajai komitejai un Reģionu komitejai — tematiskā stratēģija par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu.

[4] Direktīvā 2009/128/EK (3. pantā) pesticīdu definīcija ietver vai nu augu aizsardzības līdzekļus, vai biocīdus. Pašlaik direktīva attiecas tikai uz augu aizsardzības līdzekļiem (2. pants). Pesticīdu termins tiek izmantots plašāk šajā ziņojumā, nekā tas ir vispārpieņemts, bet ziņojumā netiek aplūkoti biocīdi.

[5] Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Regula (EK) Nr. 1107/2009 par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū, ar ko atceļ Padomes Direktīvas 79/117/EEK un 91/414/EEK (OV L 309, 24.11.2009., 1.–50. lpp.).

[6] http://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/eu-pesticides-database/public/?event=homepage&language=EN

[7] Eiropas Parlamenta un Padomes 2005. gada 23. februāra Regula (EK) Nr. 396/2005, ar ko paredz maksimāli pieļaujamos pesticīdu atlieku līmeņus augu un dzīvnieku izcelsmes pārtikā un barībā un ar ko groza Padomes Direktīvu 91/414/EEK (OV L 70, 16.3.2005., 1.–16. lpp.).

[8] Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Direktīva 2009/128/EK, ar kuru nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai (OV L 309, 24.11.2009., 71.–86. lpp.).

Direktīvā ir apzināti specifiskie pasākumi, kuri dalībvalstīm ir jāietver savos plānos par atbilstīgu izmantošanu. Galvenie pasākumi ietver lietotāju, konsultantu un izplatītāju apmācību, pesticīdu lietošanas iekārtu inspekcijas, aizliegumu izmantot izsmidzināšanu no gaisa, pesticīdu lietošanas ierobežošanu jutīgās teritorijās un informāciju un izpratnes veidošanu par pesticīdu radīto risku. Direktīvas pamatā ir IAA veicināšana, kuras vispārīgie principi ir izklāstīti direktīvas III pielikumā. Visu iepriekšminēto pasākumu īstenošanas termiņi direktīvā tika pakāpeniski noteikti laikposmā no 2011. gada novembra līdz 2016. gada novembrim. Kopš 2016. gada novembra (kad pesticīdu lietošanas iekārtu inspekcijas kļuva obligātas) dalībvalstīm ir jāīsteno visi atbilstīgie, direktīvā noteiktie pasākumi.

Komisija ir izveidojusi darba grupu ar dalībvalstīm, kurā regulāri notiek sanāksmes, lai apspriestu direktīvas īstenošanu un apmainītos ar labāko praksi.

Šajā ziņojumā ir aplūkotas ziņošanas prasības saskaņā ar direktīvas 4. panta 3. punktu un 16. pantu. Saskaņā ar 4. panta 3. punktu Komisijai jāiesniedz ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par dalībvalstu pieņemtajiem valstu rīcības plāniem, un saskaņā ar 16. pantu tai ir jāziņo par direktīvas īstenošanas progresu.

Šī ziņojuma pamatā ir četri informācijas avoti:

- Komisijas veiktais valstu rīcības plānu novērtējums, kas noslēdzās 2015. gadā;
- divas revīzijas sērijas par pesticīdiem laikā no 2012. līdz 2014. gadam un no 2015.–2016. gadam; attiecīgi pirmā par augu aizsardzības līdzekļu kontrolēm[9] un otrā par pesticīdu tirdzniecību un izmantošanu[10], kurās tika ietverti konkrēti direktīvas īstenošanas aspekti to tvērumā;
- aptauja un anketa[11], kas 2016. gadā tika nosūtīta visām dalībvalstīm, lai iegūtu jaunākās ziņas par rīcības plānu īstenošanas progresu;
- sešu dalībvalstu apmeklējumi faktu vākšanas nolūkos 2017. gadā[12] ar mērķi uzzināt vairāk par vispārējo progresu direktīvas īstenošanā. Dalībvalstis tika izvēlētas, lai parādītu dažādas dalībvalstis dažādu ģeogrāfisko apgabalu šķērsgriezumā. Papildus individuālajām komandējuma atskaitēm galvenie šo sešu apmeklējumu konstatējumi tiks publicēti pārskata ziņojumā vēlāk šogad, un tajā tiks ietverta detalizētāka iepriekšminētās anketas rezultātu analīze, tostarp dalībvalstīs apzinātās īstenošanas paraugprakses piemēri.

VRP, Komisijas ziņojumi, tostarp revīzijas ziņojumi, kā arī pārskata ziņojumi atrodami Komisijas tīmekļvietnē par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en.

2. VALSTU RĪCĪBAS PLĀNI

Direktīvas 4. pantā dalībvalstīm tika izteikta prasība pieņemt valstu rīcības plānus pirmajā kārtā un ziņot par tiem Komisijai un citām dalībvalstīm līdz 2012. gada 26. novembrim. Šos

[9] http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=79
[10] http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=109
[11] Informācija un dati, kas tika sniegti šajā aptaujā, bija nepilnīgi, un rezultātiem nepieciešama dziļāka izpēte dalībvalstīs. Apvienotā Karaliste (AK) atbildes uz anketas jautājumiem nesniedza, taču vēlāk sniedza informāciju attiecībā uz dažiem anketā iekļautajiem tematiem. Bulgārijas, Rumānijas, Grieķijas un Francijas sniegtajās atbildēs dati bija nepilnīgi.
[12] Vācija, Nīderlande, Itālija, Dānija, Polija, Zviedrija.

plānus pārskata vismaz reizi piecos gados. Tajos jānosaka kvantitatīvie mērķi, uzdevumi, pasākumi un grafiki, kas samazina pesticīdu lietošanas risku un ietekmi uz cilvēka veselību un apkārtējo vidi. Visas dalībvalstis ir pieņēmušas šādus plānus[13], daudzos gadījumos ar ievērojamu kavēšanos. Par plāniem tika ziņots Komisijai, un tie ir pieejami angļu valodā Komisijas tīmekļvietnē[14].

Valstu rīcības plāni ir pamats dalībvalstīs veiktajām kontrolēm par direktīvas īstenošanu, bet pastāv daudz atšķirību to pilnīgumā un darbības jomā. Dalībvalstīm ir ievērojami jāuzlabo plāni, lai novērstu tālāk norādītās nepilnības un noteiktu precīzākus un izvērtējamus mērķus.

Dalībvalstīm bija atšķirīgi sākumpunkti VRP izstrādei. Septiņas dalībvalstis bija jau iepriekš izstrādājušas rīcības plānus, tajā pašā laikā visām pārējām dalībvalstīm tas bija pirmais rīcības plāns. Līdz šim tikai Francija un Lietuva ir izstrādājusi pārskatītu VRP. Rīcības plānu īstenošanas līmenis tiks noskaidrots, tiklīdz visas dalībvalstis būs veikušas plānu pārskatīšanu un darījušas to zināmu Komisijai.

VRP pozitīvi atspoguļo dalībvalstu centienus to izstrādē. Tomēr tie ievērojami atšķiras sīkāka izklāsta ziņā par to, kā dalībvalstis plāno īstenot pasākumus saskaņā ar direktīvas 5.–15. pantu. Daudzos gadījumos ne visi šo pantu aspekti tika izklāstīti. Dažas jomas plānos tiek aplūkotas visaptveroši, piemēram, pesticīdu lietošanas iekārtu pārbaudes un pesticīdu lietotāju apmācība, bet daudzi sniedz mazāk detalizētu informāciju citās jomās, piemēram, par izsmidzināšanu no gaisa, par sabiedrības informēšanu un informācijas apkopošanu par saindēšanās gadījumiem.

VRP ir arī nekonsekventi attiecībā uz kvantitatīvo mērķu, uzdevumu, pasākumu un grafiku noteikšanu dažādām darbības jomām. Dažās jomās, piemēram, pesticīdu lietošanas iekārtu pārbaudēs, plāni ir izstrādāti teicami, no kuriem gandrīz visos tiek izvirzīti specifiski mērķi, lai sasniegtu pilnīgu atbilstību. No otras puses, daudzas dalībvalstis nenoteica mērķus un grafikus, lai īstenotu pasākumus, kas paredzēti ūdens vides pasargāšanai no pesticīdiem.

Turklāt gandrīz 80 % gadījumu rīcības plānos nav precizēts, kā tiks novērtēta mērķu vai uzdevumu sasniegšana. Skaidri izvērtējamu mērķu trūkums neļauj novērtēt īstenošanas progresu un apzināt jomas, kurās nepieciešami papildu pasākumi.

21 dalībvalstis[15] ziņoja par riska samazināšanas mērķiem, un 9 dalībvalstis[16] — par lietojuma samazināšanas mērķiem. Tikai piecas dalībvalstis ir noteikušas izvērtējamus mērķus, no kuriem četri mērķi[17] paredz riska samazināšanu, un viens mērķis[18] ir noteikts lietojuma samazināšanai. Francijas valsts rīcības plāna galvenais mērķis ir samazināt pesticīdu izmantošanu par 50 % līdz 2025. gadam ar sākotnējo pagrieziena punktu 25 % 2020. gadā, un

[13] Direktīvā nav noteikts valstu rīcības plānu formāts, un tādēļ plāni, par kuriem tika ziņots Komisijai, nav pilnībā salīdzināmi. Dažos gadījumos tie neietver visus valsts veiktos pasākumus direktīvas īstenošanā. Komisijas veiktā plānu novērtējuma tvērums tika ierobežots līdz pašiem plāniem, un nevarēja ņemt vērā tos pasākumus, kas plānos nebija ietverti.

[14] https://ec.europa.eu/food/plant/pesticides/sustainable_use_pesticides_en

[15] Spānija, Čehija, Kipra, Igaunija, Beļģija, Zviedrija, Somija, Vācija, Ungārija, Polija, Latvija, Itālija, Portugāle, Horvātija, Austrija, Dānija, Lietuva, Rumānija, Slovākija, Īrija un Francija.

[16] Luksemburga, Slovēnija, Kipra, Beļģija, Somija, Ungārija, Polija, Vācija un Francija.

[17] Beļģija, Dānija, Grieķija un Vācija.

[18] Francija.

tādējādi samazināt risku un ietekmi uz cilvēka veselību un apkārtējo vidi. Labi piemēri riska samazināšanas mērķiem ir Vācijai, Nīderlandei[19], Somijai un Dānijai, kuras izstrādāja riska mazināšanas indikatorus, pamatojoties uz pesticīdu riska klasifikāciju, augstāka riska pesticīdiem piešķirot lielāku svērumu.

Visos VRP ir ietverti pasākumi IAA veicināšanai, jo īpaši nepieciešamība pēc IAA vadlīniju pieejamības un apmācības nodrošināšanas vai demonstrācijas saimniecībām. Tomēr plānos nav noteikts, kā var izvērtēt lauksaimnieku piemēroto IAA, tajos nav noteikti mērķi vai nav ietverti norādījumi, kā tiks nodrošināta īstenošana. IAA ir direktīvas stūrakmens, un IAA īstenošana ir paredzēta, lai samazinātu atkarību no pesticīdu lietošanas ilgtspējīgā lauksaimniecībā, un tādēļ skaidra rīcība, ko var novērtēt, izmērīt un īstenot, ir svarīga joma, kurai nepieciešami uzlabojumi pastāvīgajā dalībvalstu valsts rīcības plānu pārskatīšanā.

3. DIREKTĪVAS ĪSTENOŠANA

3.1. APMĀCĪBA UN SERTIFIKĀCIJA

Direktīvas 5. pantā dalībvalstīm ir izvirzīta prasība noteikt apmācību un sertifikāciju profesionāliem pesticīdu lietotājiem, izplatītājiem un konsultantiem. 6. pantā ir noteikta prasība dalībvalstīm nodrošināt to, lai izplatītāji nodarbinātu pietiekamu skaitu darbinieku, kuri ir sertificēti saskaņā ar 5. pantā noteikto. Tajā arī ir prasība dalībvalstīm ierobežot profesionālai lietošanai apstiprināto pesticīdu pārdošanu personām, kuras ir sertificētas saskaņā ar 5. pantā noteikto. Visbeidzot, 6. pants nosaka, ka dalībvalstis pieprasa izplatītājiem, kuri pārdod pesticīdus neprofesionāliem lietotājiem, sniegt vispārēju informāciju par to, kādus riskus pesticīdu lietošana rada cilvēka veselībai un apkārtējai videi.

Kopumā profesionālo lietotāju, izplatītāju un konsultantu apmācības un sertifikācijas jomā ir augsts atbilstības līmenis. Diemžēl nav precīzu datu par kopējo profesionālo operatoru skaitu šajā jomā, tādēļ nav pārliecības, ka viņi visi ir apmācīti.

Divdesmit sešos[20] valstu rīcības plānos ir pievērsta uzmanība apmācības nodrošināšanai, bet vienpadsmit no tiem nav pietiekami detalizētas informācijas[21].

Apmācības prasību īstenošana tika novērtēta Komisijas revīziju laikā 19 dalībvalstīs laikposmā no 2012. līdz 2014. gadam un sešu dalībvalstu apmeklējumos faktu vākšanas nolūkā 2017. gadā (abos gadījumos tika apmeklētas 5 valstis). Trijās no apmeklētajām 20 dalībvalstīm lauksaimnieku apmācības sistēmas bija izveidotas pirms direktīvas pieņemšanas, un pēc tās stāšanās spēkā apmācība tika paplašināta, ietverot citas grupas, piemēram, izplatītājus.

Visās dalībvalstīs (izņemot Luksemburgu) bija izveidota apmācības un sertifikācijas sistēma noteiktajā termiņā līdz 2013. gada 26. novembrim, un 2016. gada anketā dalībvalstis ziņoja, ka ir apmācīti gandrīz četri miljoni profesionālo operatoru. Operatoru apmācībā un sertifikācijā bija kavējumi sešās dalībvalstīs[22]. Turklāt trīs dalībvalstis nesniedza nekādus

[19] Nīderlandē tie netika iekļauti VRP.
[20] Beļģijas un Dānijas plānos nav nevienas norādes vai mērķa attiecībā uz operatoru apmācību un sertifikāciju.
[21] Austrija, Čehija, Francija, Vācija, Grieķija, Latvija, Lietuva, Nīderlande, Rumānija, Slovākija un Slovēnija.
[22] Itālija, Čehija, Igaunija, Lietuva, Slovākija un Malta.

datus[23]. Saskaņā ar lauku saimniecību struktūras apsekojumu[24] Eiropā ir apmēram 10 miljoni lauku saimniecību, no kurām tikai 0,3 miljoni ir lielsaimniecības, kas apstrādā 50 % no kopējās lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Apmācību kurss parasti ilgst 2–4 dienas atkarībā no operatora veida un iepriekšējām zināšanām, un apmācītie operatori saņem sertifikātu, kas ir nepieciešams, lai iegādātos pesticīdus profesionālai lietošanai.

2017. gadā Komisijas veiktajā sešu dalībvalstu apmeklējumā šī prasība tika ietverta kompetento iestāžu veikto oficiālo lauku saimniecību kontroles pasākumu tvērumā, un atbilstības rādītāji bija vairāk nekā 95 % piecās no sešām dalībvalstīm[25]. Tomēr, ņemot vērā atbildes uz anketas jautājumiem, tika konstatēta problēma saistībā ar to, ka piecās dalībvalstīs sertifikācijas sistēma neattiecās uz konsultantiem pesticīdu izmantošanā[26]. Turklāt Nīderlande nepieprasa tādu konsultantu sertifikāciju, kas nav tieši iesaistīti pesticīdu pārdošanā, taču šī dalībvalsts plāno pārskatīt savu tiesību aktu normas, lai saskaņotu tās ar direktīvu.

Visās dalībvalstīs ir noteikti pesticīdu pārdošanas ierobežojumi neprofesionāliem lietotājiem, piemēram, dārzniekiem. Piemēram, dažās dalībvalstīs neprofesionālajiem lietotājiem paredzētos pesticīdus nevar nopirkt brīvi, un tie ir jāglabā aiz letes mazumtirdzniecības telpās.

Komisija organizēja dalībvalstu ekspertiem divpadsmit apmācības kursus "Labāka apmācība nekaitīgai pārtikai" (*BTSF*)[27] 2015. un 2016. gadā, kas aptvēra vairākus direktīvas aspektus, tostarp operatoru apmācību. Kursu mērķis bija nodrošināt konsekventu un augsta līmeņa izpratni par to, kā sasniegt īstenošanas uzdevumus, un tie deva iespēju apmainīties ar paraugpraksi. Tajos piedalījās visas 28 dalībvalstis, tika apmācīti apmēram 338 darbinieki.

3.2. SAINDĒŠANĀS AR PESTICĪDIEM

Direktīvas 7. panta 2. punktā tiek izvirzīta prasība dalībvalstīm izveidot sistēmas informācijas apkopošanai par pesticīdu radītas akūtas saindēšanās un attiecīgā gadījumā arī hroniskas saindēšanās gadījumiem to cilvēku grupās, kas, iespējams, ir regulāri pakļautas pesticīdu iedarbībai, piemēram, operatori, lauksaimniecībā nodarbinātie vai personas, kuru dzīvesvieta atrodas pesticīdu lietošanas teritoriju tuvumā.

Lai arī kopumā dalībvalstīs ir izveidotas sistēmas informācijas ieguvei par pesticīdu radītas akūtas saindēšanās gadījumiem, tika apšaubīta iegūto datu precizitāte un izmantošana. Sistēmas šādas informācijas ieguvei par hroniskas saindēšanās gadījumiem netiek plaši izmantotas.

Astoņpadsmit VRP ir aprakstītas sistēmas informācijas ieguvei par pesticīdu radītas akūtas saindēšanās gadījumiem dalībvalstīs, bet tikai četros rīcības plānos tika pievērsta uzmanība informācijas ieguvei par hroniskas saindēšanās gadījumiem. Atlikušajos plānos nav doti konkrēti dati šajā jomā.

[23] Bulgārija, Ungārija un Rumānija.
[24] http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Farm_structure_survey_2013_-_main_results#Agricultural_holdings
[25] Dānija, Vācija, Nīderlande, Polija, Zviedrija.
[26] Dānija, Somija, Ungārija, Zviedrija un Apvienotā Karaliste.
[27] https://ec.europa.eu/food/safety/btsf_en

Komisijas revīziju laikā, kas tika veiktas deviņpadsmit dalībvalstīs no 2012. līdz 2014. gadam, tika konstatēts, ka šis jautājums netiek risināts; tāpat ir pieejama informācija no dalībvalstu aizpildītajām anketām 2016. gadā un sešu dalībvalstu apmeklējuma faktu vākšanas nolūkos 2017. gadā.

Pamatojoties uz anketas atbildēm 2016. gadā, specifiskā informācija par pesticīdu radītas akūtas saindēšanās gadījumiem tiek apkopota visās dalībvalstīs, izņemot piecas. Ziņoto pesticīdu radītas akūtas saindēšanās gadījumu skaits ir ļoti atšķirīgs starp dalībvalstīm, un iestādes izteica šaubas par datu precizitāti. Piemēram, Zviedrijā dokumentētie dati attiecas uz vaicājumu skaitu, nevis saindēšanās gadījumu skaitu. Desmit dalībvalstīs[28] darbojas uzticama sistēma, kas vāc datus par hroniskas saindēšanās gadījumiem. Pārējās septiņpadsmit dalībvalstīs attiecībā uz hronisku saindēšanos netiek veikta sistemātiska uzraudzība. Dalībvalstis uzsver, ka ir īpaši sarežģīti iegūt informāciju par hroniskas saindēšanās dinamiku, jo ir ļoti grūti sasaistīt klīniskos simptomus ar nonākšanu saskarē ar pesticīdiem, kas var būt bijusi pirms daudziem gadiem.

Lai uzlabotu informācijas salīdzināmību, direktīvas 7. panta 3. punktā ir noteikts, ka Komisija sadarbībā ar dalībvalstīm izstrādā stratēģisku pamatnostādņu dokumentu par to, kā uzraugāma un pētāma pesticīdu lietošanas ietekme uz cilvēka veselību un vidi. Komisija plāno pabeigt pamatnostādņu dokumenta izstrādi līdz 2017. gada beigām. Turklāt tiks pievērsta uzmanība sistēmu izveidei, ar kuru palīdzību saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 2017/625 24. panta 4. punkta b) apakšpunktu iegūs informāciju par aizdomām par saindēšanos ar pesticīdiem.

3.3. PESTICĪDU LIETOŠANAS IEKĀRTAS

8. pantā ir noteikta prasība dalībvalstīm nodrošināt to, ka pesticīdu lietošanas iekārtām, t. i., lauku un augļu dārzu smidzinātājiem, tiek regulāri veikta inspekcija un ka laikā līdz 2016. gada 26. novembrim visas lietošanā esošās iekārtas tiek vismaz vienu reizi testētas. Dalībvalstīm ir arī jāizveido sertifikācijas sistēmas inspekciju verifikācijai.

Dalībvalstīs ir izveidotas vispāratzītas sistēmas atbilstoši prasībām, bet nav pietiekamas skaidrības par vispārējo atbilstības līmeni, kurš katrā dalībvalstī lielā mērā atšķiras. Komisija pašlaik izvērtē situācijas attīstību kopš 2016. gada novembra.

Divdesmit sešos[29] VRP bija izvirzīts mērķis nodrošināt to, lai pesticīdu lietošanas iekārtas tiktu testētas, kā noteikts direktīvā. Piecpadsmit plānos bija norādīts, ka smidzinātāju testēšanas shēma jau darbojās pirms direktīvas pieņemšanas.

Lai palīdzētu dalībvalstīm šajā jomā, kā paredzēts direktīvas 20. pantā, 2015. gadā tika publicēts jauns, saskaņots standarts pesticīdu lietošanas iekārtu testēšanai EN ISO 16122[30]. Šis standarts attiecas uz horizontālajiem izsmidzinātājiem, krūmu/koku ražas smidzinātājiem un stacionārajiem un daļēji stacionārajiem smidzinātājiem. Tas ievieš skaidrību par svarīgākajām veselības, drošuma un vides prasībām, kas ir jāpārbauda inspekcijā. Saskaņotais standarts palīdzēs dalībvalstīm atzīt citās dalībvalstīs piešķirtos sertifikātus saskaņā ar direktīvas 8. panta 6. punktu.

[28] Čehija, Igaunija, Lietuva, Nīderlande, Slovākija, Ungārija, Polija, Vācija, Francija un Bulgārija.
[29] Dānijas un Zviedrijas plānos nebija ietverts šāds mērķis.
[30] Komisijas paziņojums Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 21. oktobra Direktīvas 2009/128/EK, ar kuru nosaka Kopienas sistēmu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai, īstenošanas ietvaros (OV C 196, 12.6.2015., 4.–5. lpp.).

Saskaņā ar 2016. gada anketās norādīto divdesmit sešas dalībvalstis bija izveidojušas inspekcijas sistēmas, un apmēram 900 000 smidzinātāju bija inspicēti līdz termiņa beigām 2016. gada 26. novembrī. Tikai Maltai un Kiprai vēl bija jāuzsāk šīs inspekcijas. Dalībvalstīm nav ticamu datu par kopējo lietošanā esošo smidzinātāju skaitu, bet, pamatojoties uz valstu aplēsēm, līdz 50 % smidzinātāju ES netika testēti līdz noteiktā termiņa beigām, vairāk nekā 95 % no lēstā smidzinātāju skaita līdz termiņa beigām nebija testēti Latvijā un Grieķijā un 70 % — Itālijā. Beļģija, Nīderlande un Somija ziņoja par gandrīz 100 % testēšanas izpildi.

Komisija organizēja sešus apmācības kursus "Labāka apmācība nekaitīgai pārtikai" (*BTSF*) par pesticīdu lietošanas iekārtām 2015. un 2016. gadā, kurās piedalījās 102 inspektori no 25 dalībvalstīm, un seši papildu kursi notiks 2017. un 2018. gadā. Tie palīdzēs novērst iepriekšminētās nepilnības un padarīs testēšanu dalībvalstīs vienādāku.

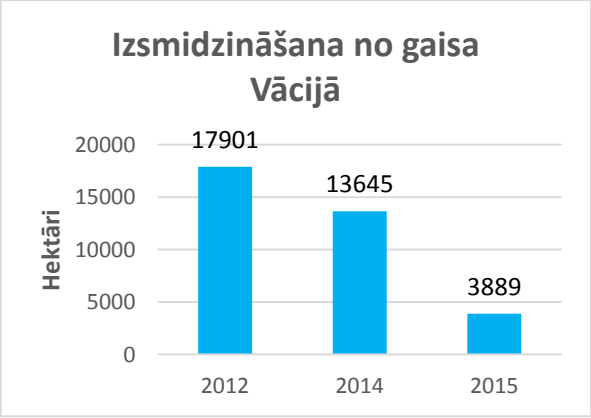
3.4. IZSMIDZINĀŠANA NO GAISA

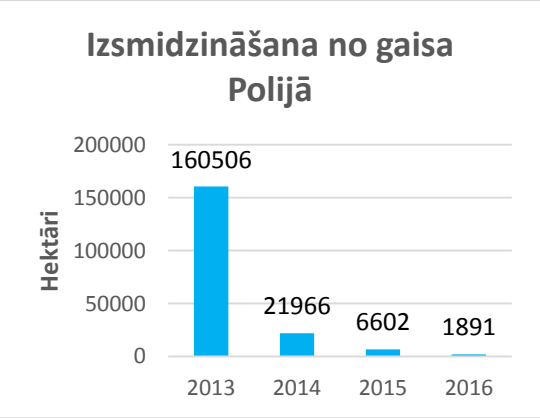
Direktīvas 9. pants aizliedz pesticīdu izsmidzināšanu no gaisa, izņemot izņēmuma gadījumus.

Izsmidzināšana no gaisa ir aizliegta, un izņēmumi tiek noteikti vienīgi saskaņā ar stingriem nosacījumiem. Smidzinātājs atrodas tuvu apsmidzināmajai virsmai ieslīpā pozīcijā, un tas tiek efektīvi kontrolēts.

Visas dalībvalstis ir aizliegušas izsmidzināšanu no gaisa ar valsts tiesību aktiem, pat ja tas nav skaidri noteikts valsts rīcības plānā. Lai gan izņēmumu noteikšana īpašos gadījumos ir juridiski iespējama divdesmit vienā dalībvalstī[31], 2014. un 2015. gadā tikai četrpadsmit dalībvalstīs tika noteikti izņēmuma gadījumi[32]. Šo izņēmumu gadījumos pesticīdi tika lietoti uz 1,1 miljona hektāru, no kuriem 70 % bija lauksaimniecībā izmantojamā zeme un 30 % mežu, kas no kopējām attiecīgajām platībām aizņēma apmēram 0,2 % un 0,1 %.

2015. gadā izsmidzināšana no gaisa gandrīz 95 % paziņoto gadījumu tika veikta tikai divās dalībvalstīs: Spānijā uz 339 000 hektāriem un Ungārijā uz 88 000 hektāriem, kas attiecīgi bija 0,7 % un 0,9 % no šo divu dalībvalstu virsmas kopējā laukuma.

[31] Beļģija, Bulgārija, Horvātija, Kipra, Čehija, Dānija, Francija, Vācija, Ungārija, Itālija, Latvija, Lietuva, Nīderlande, Luksemburga, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovākija, Spānija, Zviedrija, Apvienotā Karaliste.

[32] Bulgārija, Čehija, Horvātija, Kipra, Francija, Vācija, Ungārija, Itālija, Luksemburga, Polija, Portugāle, Slovākija, Spānija, Apvienotā Karaliste. Grieķija nav sniegusi datus par izsmidzināšanu no gaisa; Bulgārija, Čehija un Francija nav sniegušas datus par apstrādātajām teritorijām.

1. attēls. Pesticīdu izsmidzināšanas no gaisa samazinājums divās dalībvalstīs

Komisija pārbaudīja šo jautājumu revīzijas gaitā, kura tika veikta vienpadsmit dalībvalstīs laikā no 2015. līdz 2016. gadam, un apmeklējot sešas dalībvalstis faktu vākšanas nolūkos 2017. gadā. Visos gadījumos, kad tika noteikti izņēmumi, izsmidzināšana no gaisa tika veikta saskaņā ar stingriem nosacījumiem, kas izņēmumiem ir noteikti direktīvā. Visbeidzot, saskaņā ar izņēmumiem apstrādātās platības ir ievērojami samazinājušās pēdējos gados, kā tas ir attēlots diagrammās.

Tomēr Komisija turpinās vērtēt, kāda ir dalībvalstu attieksme pret izņēmumu pieprasījumiem, tostarp veicot revīzijas, lai nodrošinātu, ka tiek ievēroti un atbilstīgi kontrolēti stingrie nosacījumi, kas attiecas uz izņēmumiem.

3.5. INFORMĀCIJA UN IZPRATNES VEIDOŠANA

Direktīvas 7. panta 1. punktā tiek izvirzīta prasība dalībvalstīm veikt pasākumus, lai informētu plašu sabiedrību un veicinātu informācijas un izpratnes veidošanas programmu īstenošanu, un nodrošinātu precīzas un līdzsvarotas informācijas par pesticīdiem pieejamību plašākai sabiedrībai. 10. pantā ir noteikts, ka dalībvalstis drīkst iekļaut savos plānos noteikumus, kas paredz informēt personas, kuras varētu nonākt saskarē ar izsmidzināšanas sekām.

Dažas dalībvalstis un dažos reģionos šo noteikumu izmanto vispusīgi, bet šeit būtu nepieciešama paraugprakses apmaiņa un sabiedrības un ieinteresēto pušu informēšana, lai šo praksi īstenotu plašākā tvērumā.

Visos VRP ir paredzēti pasākumi sabiedrības informēšanai. Tikai Rumānija un Spānija izvirza noteiktus mērķus šajā jomā.

Galvenais līdzeklis, kuru dalībvalstu iestādes izmanto, lai sniegtu plašākai sabiedrībai precīzu un līdzsvarotu informāciju par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu, ir to tīmekļvietnes. Valstu tīmekļvietnes papildina īpaša Komisijas tīmekļvietne, kura šobrīd tiek pārveidota par tīmekļa portālu ar saitēm uz visu dalībvalstu tīmekļvietnēm un citiem informācijas avotiem. Tas nodrošinās veidu, kā apmainīties ar informāciju valstu iekšienē un starp tām par dažādām tēmām, tostarp IAA pamatnostādnēm un lēmumu atbalsta sistēmām.

Atbildot uz 2016. gada anketas jautājumiem, sešas dalībvalstis[33] informēja Komisiju par valsts līmeņa noteikumiem, saskaņā ar kuriem lauksaimniekiem jāinformē savi kaimiņi un vietējie iedzīvotāji pirms pesticīdu izmantošanas, vismaz pēc to lūguma. Piemēram, Zviedrijā un Nīderlandē operatoriem, kuri pesticīdus plāno izmantot plašākai publikai pieejamās teritorijās, ir jānovieto tur zīme ar detalizētu informāciju vismaz vienu nedēļu pirms pesticīdu lietošanas. Faktu vākšanas nolūkos veiktā Komisijas apmeklējuma laikā 2017. gadā dalībvalstis sniedza piemērus par mērķauditorijai izstrādātām informatīvajām kampaņām, tostarp Dānijā, Polijā un Zviedrijā veiktām izpratnes veidošanas kampaņām, kurās par pesticīdu radītajiem riskiem tika informēti māju dārznieki, un Polijā un Itālijā skolu jaunatnei organizētiem zināšanu konkursiem, kuros pesticīdu riski bija galvenā tēma.

[33] Spānija, Horvātija, Zviedrija, Nīderlande, Ungārija un Malta.

3.6. ŪDENS VIDE UN DZERAMAIS ŪDENS

Direktīvas 11. pantā ir izvirzītas prasības dalībvalstīm nodrošināt piemērotu pasākumu veikšanu, lai aizsargātu ūdens vidi un dzeramā ūdens krājumus no pesticīdu ietekmes.

Dalībvalstis ir veikušas vairākus pasākumus, lai aizsargātu ūdens vidi no pesticīdu izmantošanas, bet, tā kā lielākajā daļā valstu rīcības plānu nav ietverti izvērtējami mērķi, ir grūti novērtēt sasniegto progresu.

Divdesmit septiņos valstu rīcības plānos ir ietverta diezgan detalizēta informācija šajā jomā, izņemot Franciju. Pasākumu kopa aptver vairākas jomas. Attiecībā uz pesticīdu lietošanu pasākumi ietver novirzes samazināšanas tehnoloģiju un aizliegumu uzpildīt izsmidzinātājus no ūdenstecēm. Ir pieejami finansiāli stimuli, tostarp buferzonas ūdensteču tuvumā agrovides shēmās, kapitāla dotācijas zemas izplatības sprauslu iegādei un bioslāņu izveidei, kas uztver smidzinātāju mazgāšanas noteci. Tomēr šo pasākumu veikšanas tvēruma teritorija lielākajā daļā dalībvalstu ir ierobežota. Citi pasākumi ir saistīti ar izglītību un zināšanu nodošanu. Kaut arī dalībvalstīs tiek veikti dažādi pasākumi šajā jomā, kā izklāstīts iepriekš, noteiktie mērķi un laika grafiki attiecas vai nu uz pasākumu veikšanu, piemēram, buferzonas ūdensteču tuvumā, vai dažās dalībvalstīs — atbilstība esošajiem ūdens kvalitātes standartiem saskaņā ar citiem tiesību aktiem.

Kā uzsvērts Komisijas darba dokumentā par lauksaimniecību un ilgtspējīgu ūdens resursu apsaimniekošanu Eiropā[34], direktīva par pesticīdu ilgtspējīgu lietošanu ir svarīgs instruments, ar ko tiek pildīti laba ūdens stāvokļa mērķi saskaņā ar Ūdens struktūras Direktīvu 2000/60/EK[35]. Tomēr dalībvalsts mērķi un grafiki ūdens vides aizsardzībai ne vienmēr ir skaidri sasaistīti ar Direktīvā 2000/60/EK izvirzītajiem vides mērķiem. Dalībvalstis īstenoja vides monitoringa programmas saskaņā ar Direktīvu 2000/60/EK, Direktīvu 2006/118/EK[36] par gruntsūdeni, Direktīvu 2008/105/EK[37] par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā un saskaņā ar Direktīvu 1998/83/EK par dzeramo ūdeni[38]. Monitoringa programmām un saistītajiem indikatoriem un mērķiem jāaptver vairākas jomas, tostarp biota un/vai nogulas, lai atbilstīgi novērstu riskus, ko rada savienojumi, kuri var bioloģiski akumulēties. Ūdens monitoringa rezultāti liecina, ka pesticīdi no dažādiem avotiem pasliktina stāvokli ūdensobjektos 16 dalībvalstīs, ietekmējot 20 % gruntsūdeņu un 16 % upju un plūstošo ūdensobjektu, kuriem noteikts slikta ķīmiskā sastāva statuss saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras (EVA) ziņojumu Nr. 8/2012 "Eiropas ūdeņi — stāvokļa un grūtību novērtējums"[39,40].

---

[34] SWD(2017) 153 final: https://circabc.europa.eu/sd/a/abff972e-203a-4b4e-b42e-a0f291d3fdf9/SWD_2017_EN_V4_P1_885057.pdf.

[35] Eiropas Parlamenta un Padomes 2000. gada 23. oktobra Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (OV L 327, 22.12.2000., 1.–73. lpp.).

[36] Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/118/EK par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos (OV L 372, 27.12.2006., 19.–31. lpp.).

[37] Eiropas Parlamenta un Padomes 2008. gada 16. decembra Direktīva 2008/105/EK par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā un ar ko groza un sekojoši atceļ Padomes Direktīvas 82/176/EEK, 83/513/EEK, 84/156/EEK, 84/491/EEK, 86/280/EEK, un ar ko groza Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2000/60/EK (OV L 348, 24.12.2008., 84.–97. lpp.).

[38] Padomes 1998. gada 3. novembra Direktīva 98/83/EK par dzeramā ūdens kvalitāti (OV L 330, 5.12.1998., 32.–54. lpp.).

[39] https://www.eea.europa.eu/publications/european-waters-assessment-2012

[40] Šie skaitļi, iespējams, nosaka pārāk zemu to upju un tekošo ūdensobjektu īpatsvaru, kuri ir pakļauti pesticīdu riskam. Tas tā ir tādēļ, ka pēc pirmā pabeigtā ziņojuma par upju baseinu apsaimniekošanas plāniem nebija

Sniedzot atbildes 2016. gada anketā, dalībvalstis Komisijai ziņoja, ka pesticīdu atlieku noteikšanai 2014. un 2015. gadā kopā tika testēts vairāk nekā viens miljons ūdens paraugu. To var salīdzināt ar 84 000 oficiālu pārtikas paraugu, kas tika analizēti, lai noteiktu pesticīdu atliekas 2015. gadā. Ūdens paraugi tika ņemti no virszemes, grunts un dzeramā ūdens. Visvairāk paraugu tika paņemts no dzeramā ūdens, kuros rezultāti uzrādīja augstu atbilstības līmeni (99 %) ar ES oficiālo robežu, kas noteikta Direktīvā 1998/83/EK. Tomēr paraugus noņem pēc tam, kad ir veikta apstrāde, kas nepieciešama attīrīšanai no pesticīdiem.

Vides monitoringa programmās analizēto pesticīdu klāsts bija atšķirīgs gan 2017. gadā apmeklēto dalībvalstu iekšienē, gan dalībvalstu starpā. Vācija, Nīderlande un Dānija bija noteikušas skaidrus mērķus saistībā ar atbilstību šiem noteikumiem, kas palīdz iestādēm novērtēt un pierādīt panākto progresu. Vairākos Itālijas reģionos tika uzraudzītas arī vielas papildus tām prioritārajām vielām, kas uzskaitītas saskaņā ar Ūdens struktūras direktīvu. Tomēr Polijā uzraudzīto pesticīdu sarakstā bija tikai ES noteiktās prioritārās vielas. Gan Vācijā, gan Dānijā pesticīdu konstatējumi gruntsūdenī lielākoties bija saistīti ar noturīgajiem pesticīdiem, kuri vairs nav atļauti, tirgoti vai lietoti ES.

3.7. PESTICĪDU LIETOJUMA SAMAZINĀŠANA KONKRĒTĀS TERITORIJĀS

Direktīvas 12. pantā ir izvirzītas prasības dalībvalstīm nodrošināt to, ka konkrētās teritorijās pesticīdu lietošana ir minimāla vai aizliegta. To skaitā ir teritorijas, ko izmanto plašāka sabiedrība vai mazāk aizsargātas iedzīvotāju grupas, aizsargājamās teritorijas un nesen apstrādātas platības, kur strādā lauksaimnieki. Jāveic piemēroti riska pārvaldības pasākumi, un vispirms jāapsver zema riska pesticīdu lietošana un bioloģiskās kontroles pasākumu īstenošana.

Komisija atzinīgi novērtē dalībvalstu veiktos plašos pasākumus pesticīdu lietošanas samazinājumam konkrētās teritorijās, un to panāktos pozitīvos rezultātus, bet piebilst, ka lielākoties dalībvalstis nav noteikušas izvērtējamus mērķus.

VRP divdesmit sešas dalībvalstis[41] apraksta pasākumus, kas veikti pesticīdu lietojuma samazināšanai koplietošanas teritorijās, bet lielākā daļa valstu konkrētus lietojuma samazināšanas mērķus koplietošanas teritorijām nenosaka. Tomēr tika ņemti vērā daži paraugprakses gadījumi, piemēram, Dānijā ir noteikts kopējais lietojuma samazināšanas mērķis un papildus noteiktas pesticīdu kvotas katram golfa laukumam. Citās koplietošanas teritorijās mērķis ir pakāpeniski izbeigt pesticīdu lietošanu. Tikai Latvijas, Maltas, Spānijas un Itālijas VRP bija paredzēti konkrēti pasākumi attiecībā uz nesen apstrādātām teritorijām, lai pasargātu laukstrādniekus.

Atbildot uz 2016. gada anketas jautājumiem, divdesmit sešas dalībvalstis[42] ziņoja, ka tās ir aizliegušas vai ierobežojušas pesticīdu lietojumu aizsargājamās teritorijās (kā noteikts Direktīvā 2000/60/EK) un īpaši aizsargājamās dabas teritorijās (kā noteikts

iespējams precīzi noteikt to virszemes ūdensobjektu īpatsvaru, kuros pesticīdi tika konstatēti kā specifiskas piesārņojošas vielas, kas rada risku. Pašlaik tiek veikts Komisijas novērtējums upju baseinu apsaimniekošanas plānu otrajai izstrādes kārtai (2016.–2021. gadam), un precizēti skaitļi būs pieejami 2018. gadā.

[41] Rumānijas un Portugāles plānos nav nekādas norādes uz šādiem pasākumiem.

[42] Īrija un AK atbildi nesniedza.

Direktīvās 79/409/EEK[43] un 92/43/EEK[44]). 2017. gadā, veicot apmeklējumus faktu vākšanas nolūkā, Komisija redzēja piemēroto ierobežojumu piemērus dalībvalstīs: Polijā ir aizliegta kaitīgu, toksisku un ļoti toksisku pesticīdu izmantošana koplietošanas teritorijās, piemēram, spēļu laukumos, pamatskolās un bērnudārzos, bez izņēmuma gadījumu iespējām. Citās dalībvalstīs bija aizliegti glifosātu saturoši pesticīdi lauksaimniecībā neizmantotajās teritorijās (piemēram, Itālijā) vai nacionālajos parkos un dabas rezervātos (piemēram, Vācijā). Vācijā divu gadu laikā tika noteikti tikai 17 izņēmuma gadījumi pesticīdu lietošanai koplietošanas teritorijās. Dānija ziņoja, ka pesticīdu lietojums koplietošanas teritorijās ir samazināts par 90 % kopš 1995. gada.

3.8. DARBĪBAS AR PESTICĪDIEM UN TO UZGLABĀŠANA

Direktīvas 13. pantā ir izvirzīta prasība dalībvalstīm nodrošināt to, ka darbības ar pesticīdiem un to uzglabāšana un to iepakojuma un atlieku apstrāde neapdraud cilvēka veselību vai vidi.

Lai arī darbības ar pesticīdiem un to uzglabāšanas kontroles sistēmas darbojas gandrīz visās dalībvalstīs, to efektivitāti vienmēr nevar novērtēt izvērtējamu mērķu trūkuma dēļ.

VRP ir pievērsta vispārīga uzmanība šim jautājumam, bet tikai Itālijas plānā ir noteikta konkrēta visu direktīvas prasību izpilde, t.i., pesticīdu glabāšana, darbības ar tiem, pesticīdu atšķaidīšana un sajaukšana pirms lietošanas, iepakojuma pārvietošana, atlieku un tvertnes maisījumu apglabāšana un iekārtu tīrīšana. Ierosinājumi tukšo pesticīdu tvertņu apglabāšanai ir izteikti astoņpadsmit plānos, padarot to par visvairāk apspriesto darbību šajā jomā. Deviņos plānos ir norādes uz glabāšanas standartiem. Citas plānos aprakstītās darbības ietver glabāšanas standartu pārskatīšanu, lietošanas iekārtu tīrīšanu un drošu veco, nereģistrēto pesticīdu/atlieku apglabāšanu.

Šo prasību īstenošanu Komisija pārbaudīja, veicot revīziju deviņpadsmit dalībvalstīs laikposmā no 2012. līdz 2014. gadam. Revīzijas laikā konstatēts, ka piecpadsmit dalībvalstis ir veikušas pasākumus attiecībā uz darbībām ar pesticīdiem un to uzglabāšanu, tostarp iepakojuma un atlieku reģenerāciju un apglabāšanu. Iepakojuma un atlieku savākšanu, transportēšanu un drošu apglabāšanu veica tam apstiprināti uzņēmumi, bet četrās dalībvalstīs to veica, sadarbojoties iestādēm un pesticīdu rūpniecībai. Dalībvalstis papildināja valsts tiesību aktu īstenošanu attiecībā uz drošām darbībām ar pesticīdiem un to uzglabāšanu ar glabāšanas telpu pārbaudēm.

Atbildot uz 2016. gada anketas jautājumiem, divdesmit piecas dalībvalstis[45] atbildēja, ka tās ir ieviesušas sistēmas augu aizsardzības līdzekļu tukšo konteineru un iepakojuma savākšanai un drošai apglabāšanai. Divdesmit vienā dalībvalstī šīs sistēmas aptver arī novecojušu pesticīdu un to atlieku savākšanu un drošu apglabāšanu. Piecpadsmit dalībvalstīs ir izveidotas pesticīdu glabāšanas telpu un vietu apstiprinājuma sistēmas ražotājiem un izplatītājiem.

[43] Padomes 1979. gada 2. aprīļa Direktīva 79/409/EEK par savvaļas putnu aizsardzību (OV L 103, 25.4.1979., 1.–18. lpp.).

[44] Padomes 1992. gada 21. maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību (OV L 206, 22.7.1992., 7.–50. lpp.).

[45] Grieķijā nav tukšā iepakojuma un konteineru savākšanas sistēmas, un Bulgārija un AK atbildi nesniedza.

3.9. INTEGRĒTĀ AUGU AIZSARDZĪBA

Direktīvas 3. pantā ir dota IAA definīcija, un 14. panta 4. punktā ir izvirzīta prasība dalībvalstīm savos VRP izklāstīt, kā tās nodrošinās, lai visi profesionālie lietotāji īstenotu IAA vispārējos principus līdz 2014. gada 1. janvārim. Tāpat Regulas Nr. 1107/2009 55. pantā noteikts, ka pareiza pesticīdu lietošana notiek arī atbilstīgi direktīvas noteikumiem un, jo īpaši, IAA prasībām.

Kas ir IAA?

- Kopā ar bioloģiskās lauksaimniecības attīstību IAA ir viens no līdzekļiem, kā nodrošināt augu aizsardzību, pēc iespējas mazāk izmantojot pesticīdus;
- IAA piemēro integrētu pieeju, kas paredz iznīcināt un/vai nomākt augiem kaitīgos organismus, izmantojot visu pieejamo informāciju, rīkus un augu aizsardzības metodes;
- IAA mērķis ir noturēt pesticīdu lietošanu un citas iejaukšanās formas tikai tādā līmenī, kas ir ekonomiski un ekoloģiski pamatots un kas maksimāli samazina risku uz cilvēka veselību un vidi;
- priekšroka dodama ilgtspējīgām bioloģiskām, fiziskām un citām metodēm bez ķīmisku līdzekļu lietošanas, ja vien tās nodrošina pietiekamu augu aizsardzību.

Dalībvalstīm jāizstrādā skaidri formulēti kritēriji tā, lai tās varētu sistemātiski novērtēt, vai tiek īstenoti IAA astoņi principi, un varētu veikt nepieciešamos īstenošanas pasākumus attiecīgā gadījumā. Šādi līdzekļi varētu apstiprināt to, ka tiek sasniegts direktīvā noteiktais IAA mērķis — tiek samazināta atkarība no pesticīdu lietošanas.

Integrētās augu aizsardzības astoņi vispārīgie principi ir noteikti direktīvas III pielikumā. Tomēr nav skaidri noteikts, kā šos principus piemērot praksē. Daļēji tādēļ, ka ES lauksaimniecību raksturo daudzveidība klimata, audzēto kultūru un ražošanas paņēmienu ziņā un subsidiaritātes princips, profesionālie pesticīdu lietotāji visā ES šos astoņus IAA principus īsteno visdažādākajos veidos. Dalībvalstis turpina sniegt atbalstu bioloģiskajai lauksaimniecībai kā sistēmai ar minimālu pesticīdu izmantošanu, un bioloģiskās lauksaimniecības saimniecību skaits turpina pieaugt. Bioloģiskās lauksaimniecības daļa ES aptvēra 6,2 % no kopējās lauksaimniecības 2015. gadā.

Valstu rīcības plānos visas dalībvalstis norāda, ka tās veic daudz dažādu vispusīgu pasākumu, lai sekmētu IAA īstenošanu. Divdesmit četrās dalībvalstīs[46] darbojas valsts finansētas sistēmas prognozēšanai, brīdinājumiem un agrīnai diagnosticēšanai kaitēkļu un slimību apkarošanā, un ir noteiktas ekonomiskās robežvērtības izplatītākajiem kaitēkļiem, lai palīdzētu lauksaimniekiem pieņemt lēmumus. IT rīki ir pieejami šajā nolūkā oficiālajās tīmekļvietnēs. Divpadsmit dalībvalstīs ir izveidoti IAA demonstrācijas saimniecību tīkli, lai attīstītu un izplatītu IAA metodes vietējiem klimatiskajiem apstākļiem un audzētajām kultūrām. Turklāt profesionālajiem lietotājiem ir piekļuve plašam IAA vadlīniju klāstam, kuras ir izstrādājuši oficiālie dienesti un organizācijas, kas pārstāv profesionālas grupas. Dalībvalstīm ir jāiekļauj IAA galvenie principi saimniecību konsultatīvajā sistēmā saskaņā ar

[46] AK atbildi nesniedza, un Nīderlandē, Kiprā un Maltā nedarbojās neviena valsts finansēta sistēma.

Regulas (ES) Nr. 1306/2013 12. panta 2. punkta e) apakšpunktu[47]. Dalībvalstis uzsvēra, ka oficiālie konsultatīvie dienesti, kas ir neatkarīgi no komercdarbības interesēm, ir ļoti svarīgi IAA īstenošanā.

Komisija un dalībvalstis ir līdzfinansējušas *ENDURE* tīkla izveidi[48], kurā ir apvienota lauksaimniecības izpēte, apmācība un zināšanu nodošana ar īpašu interesi par IAA. Eiropas Savienības septītās pamatprogrammas ietvaros Komisija ir sniegusi atbalstu projektam "C-IAA"[49], lai izveidotu forumu IAA izpētei un prioritāšu noteikšanai, lai sasaistītu esošās izpētes iniciatīvas un lai ierosinātu jaunas izpētes iespējas. Komisija ir finansējusi lielu skaitu papildu izpētes projektu[50]. 2014. un 2016. gadā Vācijā tika organizēti divi ES IAA darbsemināri sadarbībā ar Vācijas institūcijām. Programmā "Labāka apmācība nekaitīgai pārtikai" Komisija, sākot ar 2018. gadu, organizēs virkni mācību kursu dalībvalstu ekspertiem par IAA īstenošanu.

Dalībvalstis nav iestrādājušas IAA principus preskriptīvos un novērtējamos kritērijos. Tajās IAA tiek uztverta kā izglītības līdzeklis lauksaimniekiem, un tām nav metožu, ar kuru palīdzību varētu novērtēt atbilstību IAA principiem. Lai gan dalībvalstis veic dažādus pasākumus, kas paredzēti, lai veicinātu IAA izmantošanu, tas vēl nenodrošina, ka lietotāji realitātē īsteno attiecīgās IAA metodes. Lauksaimnieki ir ekonomikas dalībnieki, un lai arī IAA metodes ir ilgtspējīgas ilgtermiņā, IAA var nozīmēt augstāku ekonomisko risku īstermiņā. Piemēram, ekonomisku apsvērumu dēļ ir ieteicams audzēt kukurūzu vai kviešus kā monokultūru. Tomēr šī īstermiņa pieeja zemes apsaimniekošanai rada ievērojamu ilgtermiņa izmaksu risku, piemēram, monokultūrā pieaugošo kaitēkļu vai nezāļu populāciju dēļ. Visbeidzot, monokultūra var izraisīt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos, augsnes eroziju un pat pārtuksnešošanos. Īstermiņa pieejas piemērs: Rumānija piešķīra ārkārtas atļaujas neonikotinoīdu lietošanai par sēklu apstrādes līdzekli nenoteiktā kukurūzas audzēšanas platībā, neizskatot augsekas potenciālu kā alternatīvu iespēju.

2017. gadā, apmeklējot dalībvalstis faktu vākšanas nolūkos, Komisija apzināja piemērus tam, kā tiek novērtēta IAA īstenošana. Daudzos gadījumos tā balstījās uz lauksaimnieku pašnovērtējumu, kurš parādīja, ka IAA prakse tiek plaši īstenota dārzeņu audzēšanā, siltumnīcās un kokaudzētavās salīdzinājumā ar aramzemi. Turklāt tiek veikta IAA īstenošanas verifikācija brīvprātīgām shēmām un privātai sertifikācijai saskaņā ar labas lauksaimniecības prakses standartiem.

Visās sešās apmeklētajās dalībvalstīs institūcijas izteica savu viedokli par to, ka dažas IAA metodes, piemēram, augseku, sēklu un stādu atbilstīgu selekciju un adekvātas augsnes apstrādes metodes, varētu izmantot plašākā tvērumā. Dānijā veiktais apsekojums nostiprināja šo viedokli, ka, lai gan arvien vairāk lauksaimnieku tiek informēti par IAA metodēm, faktiskais šo metožu īstenošanas līmenis ir palielinājies pavisam nedaudz. Nīderlandē veiktā analīze parādīja, ka kopumā lauksaimnieki īsteno IAA principus, bet neviens IAA galvenais princips netiek izmantots pilnībā.

---

[47] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1306/2013 par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu (OV L 347, 20.12.2013., 549.–607. lpp.).

[48] http://www.endure-network.eu/endure

[49] http://c-ipm.org/

[50] Septītā pamatprogramma: *CO-FREE*, *TEAMPEST*, *BIOCOMES*, *SharCo*, *DROPSA*, *Fruit Breedomics*, *EU-Berry*, *INNOVINE*, *MARS EUPHOROS*, *VALORAM*, *PRATIQUE*, *ISEFOR*, *QBOL*, *Q-Detect*, *TESTA*; "Apvārsnis 2020": *EUCLID*, *EMPHASIS*, *BLOSTER*: http://cordis.europa.eu/projects/home_en.html.

Dalībvalstis norādīja, ka nepilnīgā zema riska un neķīmisko pesticīdu pieejamība rada šķēršļus turpmākai IAA attīstībai. Stimuli zema riska un neķīmisko līdzekļu reģistrācijai ir pieminēti tikai dažos valstu rīcības plānos. Tādējādi zema riska un neķīmisko pesticīdu lietošanas atļauja un veicināšana ir vēl viens svarīgs pasākums, kas jāveic, lai atbalstītu augu aizsardzību, izmantojot pēc iespējas mazāk pesticīdu. Trijās dalībvalstīs[51] pesticīdos esošo neķīmisko aktīvo vielu īpatsvars salīdzinājumā ar visām aktīvajām vielām atļautajos pesticīdos bija augsts — vairāk nekā 10 % 2015. gadā.

3.10. RISKA INDIKATORI

Lai novērtētu sasniegto progresu pesticīdu lietošanas kaitīgās ietekmes un radītā riska uz cilvēka veselību un vidi samazināšanā, direktīvas 15. pantā ir noteikta prasība izstrādāt saskaņotos riska indikatorus. Tas arī nosaka dalībvalstīm turpināt izmantot spēkā esošos valsts līmeņa indikatorus vai attiecīgā gadījumā apstiprināt papildu indikatorus.

Komisija ir informējusi dalībvalstis, ka tā uzsāks diskusiju, lai redzētu, vai ir iespējams panākt vienprātību par saskaņotu riska indikatoru izstrādi, neaizstājot papildinošos valsts līmeņa indikatorus.

Līdz šim Komisija nav izstrādājusi saskaņotus riska indikatorus ES mērogā. Lai gan Komisija nesen ir apzinājusi konkrētas nepilnības attiecībā uz statistikas par pesticīdiem pieejamību un kvalitāti[52], no kuras lielu daļu pašlaik nevar izmantot konfidencialitātes apsvērumu un tiesību aktos noteikto ierobežojumu dēļ, iegūtā pieredze rāda, ka riska novērtēšana ir sarežģīta, un, ņemot vērā ES līmenī pieejamos datus, to nevar panākt, vienkārši atsaucoties uz kopumā pārdotajiem augu aizsardzības līdzekļiem. Tas ir tā tādēļ, ka pesticīdu radītie riski mainās atkarībā no visdažādākajiem faktoriem, jo īpaši no to sastāvā esošajām aktīvajām vielām, kā arī no pesticīdu lietošanas veida.

Kamēr nav izstrādāti saskaņoti riska indikatori, dalībvalstis turpina izmantot esošos riska indikatorus, kā izklāstīts dažos valstu rīcības plānos. Piemēram, Dānija ir izstrādājusi "Pesticīdu koncentrācijas indikatoru", ar kuru aprēķina iespējamo katra pārdošanā esošā pesticīda koncentrāciju uz vidi un cilvēka veselību, pamatojoties uz pesticīda toksikoloģisko klasifikāciju.

3.11. ZEMA RISKA LĪDZEKĻI

Direktīvas 14. pantā ir izvirzīta prasība dalībvalstīm veikt visus vajadzīgos pasākumus, lai sekmētu augu aizsardzību, kurā lieto maz pesticīdu, pēc iespējas dodot priekšroku risinājumiem, kas neprasa lietot ķīmiskus līdzekļus, lai profesionālie pesticīdu lietotāji pārietu uz citādiem līdzekļiem un paņēmieniem, kas rada mazāku risku cilvēka veselībai un videi.

Komisija veic pasākumus, lai paātrinātu zema riska pesticīdu pieejamību.

Ja vielas tiek atzītas par zema riska vielām, var piemērot attiecīgos stimulus, kuri ir noteikti Regulā (EK) Nr. 1107/2009. Tam nepieciešams ilgāks apstiprināšanas termiņš, kas ir 15 gadi

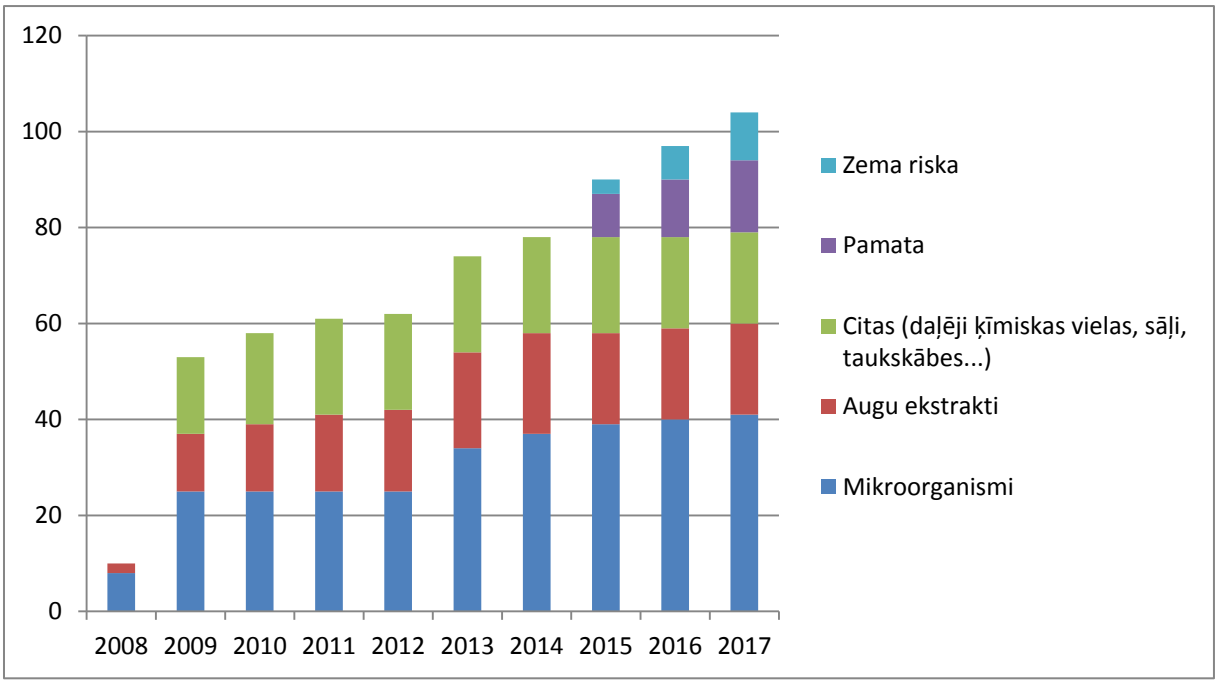
[51] Austrija, Itālija un Zviedrija.

[52] Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par to, kā tiek īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 25. novembra Regula (EK) Nr. 1185/2009 attiecībā uz statistiku par pesticīdiem (COM(2017) 109 final).

(standarta 10 gadu perioda vietā), ilgāks datu aizsardzības periods un paātrināta atļaujas procedūra zema riska augu aizsardzības līdzekļiem (120 dienas viena gada laikā).

Lai paplašinātu zema riska vielu pieejamību, Komisija izvirzīja potenciāli zema riska vielu novērtējumu par prioritāti pašreiz notiekošajā izskatīšanas programmā[53]. Pieņemot Regulu (ES) 2017/1432, Komisija padarīja skaidrākus esošos kritērijus zema riska vielu apzināšanai un apstiprināšanai[54]. Pašlaik tikai desmit vielas ir apstiprinātas zema riska kategorijā no kopējā gandrīz 500 vielu skaita. Tomēr tiek lēsts, ka no vielām, kuras jau ir apstiprinātas saskaņā ar Direktīvu 91/414/EEK, vairāk nekā 70 vielas varētu atbilst tikko pieņemtajiem zema riska kritērijiem. Nākamo trīs gadu laikā tiks veikts šo vielu atkārtots novērtējums apstiprinājuma atjaunošanai, un tas var palielināt kopējo zema riska aktīvo vielu skaitu.

Papildus zema riska līdzekļiem Regula (EK) Nr. 1107/2009 ietver arī konkrētus noteikumus pamatvielām. Šīs vielas ir tādi pārtikas savienojumi, kurus parasti izmanto ar augu aizsardzību nesaistītos nolūkos, piemēram, etiķis. Tās galvenokārt ir bioloģiskas/dabīgas izcelsmes vielas, kuras tradicionāli lieto bioloģiskajā lauksaimniecībā. Pašlaik ir apstiprinātas piecpadsmit pamatvielas, un Komisija un dalībvalstis aktīvi iesaistās, lai paplašinātu apstiprināto vielu klāstu. Citus tā dēvētos "biokontroles aģentus", piemēram, lietderīgus kukaiņus vai nematodes, var izmantot kā alternatīvas kaitēkļu apkarošanas metodes, kas ir ārpus Regulas (EK) Nr. 1107/2009 tvēruma.

2. attēls. ES apstiprināto alternatīvo vielu skaita palielinājums

[53] Komisijas 2016. gada 28. septembra Īstenošanas lēmums, ar ko saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1107/2009 izveido darba programmu tādu darbīgo vielu apstiprinājumu atjaunošanas pieteikumu novērtēšanai, kuru termiņš beidzas 2019., 2020. un 2021. gadā (OV C 357, 29.9.2016., 9.–11. lpp.).
[54] Komisijas 2017. gada 7. augusta Regula (ES) 2017/1432, ar ko attiecībā uz zema riska darbīgo vielu apstiprināšanas kritērijiem groza Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1107/2009 par augu aizsardzības līdzekļu laišanu tirgū (OV L 205, 8.8.2017., 59.–62. lpp.).

Visbeidzot, Komisija ar izpētes un inovācijas programmu palīdzību turpina atbalstīt daudzpusīgu augu aizsardzības izpēti, lai apzinātu jaunus zema riska līdzekļiem un bioloģiskās kontroles metodes[55].

4. SECINĀJUMI

Eiropas Savienībā jau vairāk nekā 20 gadus tiek īstenoti būtiski tiesību akti un atbalsta pasākumi, kas izstrādāti, lai nodrošinātu drošu, samazinātu un precīzāku pesticīdu lietošanu lauksaimniecībā. Direktīvā ir piedāvātas iespējas, kā ievērojami samazināt pesticīdu lietošanas radīto risku. Tomēr, kamēr dalībvalstis stingrāk neīstenos to, uzlabojumi būs ierobežoti un noteikti nepietiekami, lai sasniegtu vides un veselības uzlabojumus, kuru nolūkos direktīva tika izstrādāta. Valstu rīcības plāni ar skaidri noteiktiem un izvērtējamiem mērķiem var dot iespēju dalībvalstīm parādīt to pilsoņiem, ka tās pienācīgi īsteno direktīvu un pat sniedzas ārpus tās robežām, lai ierosinātu inovatīvus veidus, kā samazināt pesticīdu radīto risku.

4.1. Valstu rīcības plāni un direktīvas īstenošana

VRP ir līdzekļi, ar kuriem dalībvalstis nosaka direktīvas mērķa sasniegšanai nepieciešamos uzdevumus un darbības, un tos var uzskatīt par nopietnu veikumu pesticīdu ilgtspējīgas lietošanas nodrošināšanai. Pašlaik dalībvalstis izskata plānu pirmo versiju, un pilnīga īstenošanas stāvokļa aina būs skaidra tikai tad, kad plāni būs pārskatīti.

Neraugoties uz ievērojamo progresu, šajā ziņojumā ir apzinātas būtiskas nepilnības daudzās plānu jomās, piemēram, saistībā ar izsmidzināšanu no gaisa, plašākai sabiedrībai paredzēto informāciju, informācijas apkopošanu par saindēšanās gadījumiem un pasākumiem ūdens vides aizsardzībai. Integrētā augu aizsardzība ir direktīvas stūrakmens, tādēļ bažas jo īpaši izraisa tas, ka dalībvalstis vēl nav noteikušas skaidrus mērķus, nodrošinot arī to īstenošanu, tostarp, lai tādas metodes kā augseka tiktu plašāk izmantotas zemes apsaimniekošanai. Dalībvalstīm jāuzlabo plānu kvalitāte, vispirms nosakot konkrētus un izvērtējamus mērķus un indikatorus ilgtermiņa stratēģijai attiecībā uz pesticīdu lietošanas risku un ietekmes mazināšanu. Šie uzlabojumi jāietver pārskatītajos rīcības plānos, kas ļaus dalībvalstīm nepārtraukti uzraudzīt īstenošanas progresu un attiecīgi pielāgot stratēģiju.

Komisija ir rakstveidā sazinājusies ar tām dalībvalstīm, kuru plānos vai veiktajā īstenošanā tika pamanīti trūkumi, lai atgādinātu tām par to pienākumiem un šīs direktīvas īstenošanas nozīmi. Pamatojoties uz sešu dalībvalstu apmeklējumu faktu vākšanas nolūkos 2017. gadā, Komisija turpinās vērtēt VRP un uzraudzīt dalībvalstu veikto direktīvas īstenošanu ar revīziju, citu darbību un sekojuma darbību palīdzību, lai nodrošinātu direktīvas mērķu sasniegšanu. Attiecīgā gadījumā Komisija apsvērs pārkāpuma procedūras sākšanu.

4.2. Komisijas darbības dalībvalstu atbalstam

Savā ziņojumā Padomei ekspertu grupa par augu ilgtspējīgu aizsardzību, kura tika izveidota Holandes prezidentūras laikā, prezentēja īstenošanas plānu par zema riska augu aizsardzības

[55] Piemēram, šādi septītās pamatprogrammas projekti:
AGROCOS (http://cordis.europa.eu/project/rcn/94701_en.html),
PURE (http://cordis.europa.eu/project/rcn/98869_en.html),
CO-FREE (http://cordis.europa.eu/project/rcn/101750_en.html),
BIOCOMES (http://cordis.europa.eu/project/rcn/111189_en.html),
Prolarix (http://cordis.europa.eu/project/rcn/110948_en.html).

līdzekļu pieejamības palielināšanu un integrētās augu aizsardzības paātrinātu īstenošanu dalībvalstīs[56]. Padome šo plānu atbalstīja 2016. gada jūnijā. Viena no ierosinātajām papildinošajām darbībām paredzēja, ka Komisijai jāpārveido esošā direktīvas tīmekļvietne par tīmekļa portālu, sasaistot pašlaik pieejamo būtisko informāciju par IAA ES un dalībvalstu līmenī. Darbs pie izstrādes norit raiti. Komisijas nākamais pārskata ziņojums par sešiem dalībvalstu apmeklējumiem faktu vākšanas nolūkā par direktīvas īstenošanu arī tiks publicēts šajā tīmekļvietnē.

Lai arī kopumā dalībvalstīs darbojas informācijas vākšanas sistēmas par pesticīdu radītas akūtas saindēšanās gadījumiem, tām ir jāuzlabo saņemto datu precizitāte. Sistēmas šādas informācijas ieguvei par hroniskas saindēšanās gadījumiem nav plaši izstrādātas. Ir svarīgi, lai dalībvalstis izstrādātu un uzturētu funkcionējošu uzraudzības sistēmu par saindēšanos ar pesticīdiem darbā, kas kalpotu par pamatu piemērotai preventīvās iejaukšanās nodrošināšanai. Komisija arī līdz 2017. gada beigām pabeigs izstrādāt pamatnostādnes par to, kā uzraugāma un pētāma pesticīdu lietošanas ietekme uz cilvēka veselību un vidi, un kopā ar dalībvalstīm izpētīs šādu sistēmu papildu uzlabojumu iespējas. Komisija arī apsvērs sistēmu izveidi, ar kuru palīdzību saskaņā ar Regulas (ES) Nr. 2017/625 24. panta 4. punkta b) apakšpunktu iegūt informāciju par aizdomām par saindēšanos ar pesticīdiem.

Tiklīdz šī direktīva būs īstenota visās dalībvalstīs un tiks apzināti pienākumi, kas ir tiešā veidā piemērojami lauksaimniekiem, Komisija sniegs atbildi uz Eiropas Parlamenta un Padomes kopīgo paziņojumu par Regulu (ES) Nr. 1306/2013[57], kurā Komisijai ir izteikts aicinājums ietvert direktīvas būtiskās daļas savstarpējās atbilstības sistēmā. Tajā pašā laikā Komisija atbalstīs dalībvalstis metodikas izstrādē, lai novērtētu atbilstību astoņiem IAA principiem, ņemot vērā ES lauksaimniecības daudzveidību un subsidiaritātes principu.

Lai varētu izvērtēt panākto progresu pesticīdu lietošanas radīto risku un nelabvēlīgās ietekmes uz cilvēka veselību un vidi samazināšanā, Komisija 2017. gada otrajā pusē uzsāks darbu ar dalībvalstīm, lai panāktu vienprātību par saskaņotu riska indikatoru izstrādi.

Komisija arī turpinās darbu ar dalībvalstīm pie īstenošanas paraugprakses piemēru izplatīšanas darba grupās un apmācībā, piešķirot prioritāti programmai "Labāka apmācība nekaitīgai pārtikai", lai nodrošinātu dalībvalstu kapacitāti ilgtspējas izmantošanas principu izpratnē un īstenošanā.

Pēc tam, kad tiks pieņemti pārskatītie valstu rīcības plāni un būs pieejama ar tiem saistītā jaunākā informācija, Komisija sagatavos papildu ziņojumu, kurā tiks sīkāk aprakstīts direktīvas īstenošanas stāvokļa visaptverošs novērtējums.

[56] http://www.consilium.europa.eu/register/en/content/out/?&typ=ENTRY&i=ADV&DOC_ID=ST-10041-2016-ADD-1

[57] Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1306/2013 par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un Padomes Regulu (EEK) Nr. 352/78, (EK) Nr. 165/94, (EK) Nr. 2799/98, (EK) Nr. 814/2000, (EK) Nr. 1290/2005 un (EK) Nr. 485/2008 atcelšanu (OV L 347/549, 20.12.2010., 59. lpp.).